

повноважень; рівне право громадян на доступ до державної служби; стабільність кадрів [4, с. 121].

Таким чином можна зробити висновок, що державний апарат представляє собою сукупність органів і посадових осіб, які здійснюють на професійній основі управлінські функції держави та володіють повноваженнями щодо здійснення державного примусу.

Список використаних джерел:

1. Головістікова А.Н., Дмитрієв Ю.А. Проблеми теорії держави і права. М: Ексмо, 2005. – 650 с.
2. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 317 с.
3. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 264 с.
4. Цвік М. В., Ткаченко О. В. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів]; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.

Кечеджі О.Б.

студентка,

Науковий керівник: Козаченко А.І.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії права,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СПАДКОВЕ ПРАВО ЗА ЗІБРАННЯМ МАЛОРОСІЙСЬКИХ ПРАВ 1807 РОКУ

Інститут спадкового права в усіх правових системах, як стародавніх, так і сучасних, є одним із найважливіших. Майже кожна людина неминуче стає спадкоємцем і одного разу змушена стати спадкодавцем. Тому завжди в центрі уваги суспільства та держави, законодавців та дослідників, кожної людини, залишаються проблеми спадкового права. Зрозуміло, що об'єктом спадкування переважно є право власності, відтак важливо знати: що залишається після смерті власника, кому має перейти майно, в якому порядку та обсязі. Першим в Україні систематизованим збірником справді чинних норм цивільного права, зокрема про спадкування, було Зібрання малоросійських прав 1807 р.

Цей збірник і нині залишається цінним джерелом знань про право України XVIII – першої половини XIX ст. Це була практично остання з численних офіційних і напівофіційних кодифікацій права України-Малоросії після приєднання її до Росії. Чільне місце у Зібранні малоросійських прав займає право спадкування. Норма щодо спадкування, вміщена у Зібранні малоросійських прав, є співзвучною сучасному визначенню поняття

спадкування. У ст. 199 гл. XXII визначено, що «спадкування по померлих є поділ залишених пожитків на стільки частин, скільки персон є у колі спадкування. У всяких рухомих речах, що знаходяться у маєтку, як чоловіча, так і жіноча стаття спадкоємців, рівну частину спадку і рівне право мають».

Суб'єктами спадкових правовідносин є спадкодавець та спадкоємець. За ст. 266 гл. XXIII спадкоємцями можуть виступати як фізичні особи, так і держава. А спадкодавцем – фізична особа залежно від віку, статі, психічного здоров'я і станової приналежності.

Спадкування передбачалося як за заповітом, так і за законом. За відсутності заповіту майно переходило до спадкоємців за законом. Ними були як сини, так і дочки, однак перевага надавалася синам. На відміну від сучасного визначення 5 черг спадкоємців за законом і спадкування за правом представлення, на той час була встановлена інша норма – «тroyка». Тобто спадкування відбувалося по низхідній, висхідній і бічній лініям. Поруч з названими нормами, що, набувши універсального характеру, частково виявляються у регулюванні спадкових відносин сьогодні, є норми, притаманні тільки феодальному становому суспільству. Зокрема, існували такі специфічні інститути спадкового права, як «материзна» і «отчизна». Ці поняття, відповідно до ст. 195 гл. XXII, полягали насамперед у тому, що чоловіче майно спадкується по чоловічій лінії, а материнське – по жіночій.

По низхідній лінії спадкування здійснювалося в першу чергу. Сутність такого спадкування полягає у тому, що спадкоємцями майна є кровні родичі по лінії донизу (сини, брати, сестри, внуки, правнуки, поки вистачить прямої лінії в роду). Перевагу при спадкуванні «отчизни», як уже зазначалося вище, мали особи чоловічої статі (ст. 194 Гл. XXII), але, водночас, ст. 196 гл. XXII говорить нам про те, що «материзна» успадковувалася між синами та дочками порівну.

За умови, коли спадкування по низхідній лінії неможливе, застосовуються норми, які регулюють спадкування по висхідній лінії. Спадкоємцями виступають батько, мати, дід, бабуся, дядько, тітка, поки вистачить прямої лінії в роду. Згідно зі ст. 238, викладеною у XXII гл., визначною рисою спадкування за висхідною лінією є те, що існувало деяке протиріччя у визначенні права на першочергове спадкування між дідом, бабцею та братами, сестрами. В документі наведені різні погляди знавців права на цю проблему. Перші вважають, що дід з бабкою мають перевагу перед братами та сестрами, а інші – навпаки, адже сестри та брати мають ближчу ступінь спорідненості з спадкодавцем.

В останню чергу застосовуються норми спадкування по бічній лінії, яка регулює питання, що стосуються порядку спадкування братами, сестрами, напівбратами, напівсестрами (сводні або двоюрідні) та іншими родичами, що пред'являють право на спадок.

Як уже зазначалося вище, спадщина передавалася не лише за переліченими лініями, але й за заповітом (тестаментом). Доволі чітко встановлено обмеження щодо осіб, які складати заповіт не мають права. Відповідно до ст. 264-265 гл. XXIII, коло цих осіб складають: неповнолітні діти (чоловіки до 14 років, жінки – до 12 років); ченці; сини, що від батька не

відокремились в окреме господарство; засуджені; полонені; кріпаки; психічно хворі люди; позбавлені честі і вигнані з держави; марнотрати; хворі (німі, глухі та сліпі) люди. Але якщо заповіт складено на користь держави («государя»), то у ст. 266 гл. XXIII стверджується, що будь-яка особа може скласти заповіт, підтвердивши його чинність в суді. Водночас регламентуються умови і назви об'єктів, які можна внести до заповіту. Заповіданню підлягало рухоме і нерухоме майно (виняток складали «материзна» і «отчизна», які за ст. 268 гл. XXIII не дозволялось заповідати в обхід прямих спадкоємців), що було набуто особою у законний спосіб, а також права і обов'язки, пов'язані з цим майном.

Слід зазначити, що заповіт прийнятий з порушенням процедури (укладений примусово, недотримання форми заповіту) не має юридичної сили (ст. 268-270, 279-280 гл. XXIII). У свою чергу ст. 282 гл. XXIII визначала можливість знищення заповіту. Це відбувалося за таких умов: складено новий заповіт, поява нового спадкоємця (раніше не внесеного в заповіт), заповіт складено особою, яка не мала на це права.

Таким чином, інститут спадкового права був доволі розвинутим. Зібрання детально визначало процедуру спадкування за чергами та заповітом, перелік суб'єктів спадкування, а також умови знищення заповіту, визнання його недійсним. На жаль, Зібрання малоросійських прав 1807 р. містило у собі і негативні явища тогочасного суспільства – збереження феодальних пережитків, що відобразилося і у спадковому праві (насамперед у нерівності суб'єктів за статтю і становою приналежністю).

Список використаних джерел:

1. Собрание малороссийских прав 1807 г.// АН Украины, Ин-т государства и права и др.; / Сост.: К. А. Вислобоков и др. – К.: Наук, думка, 1992. – 368 с. – (Памятники политико-правовой культуры Украины).

Кісс С.В.

*асистент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права*

СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ЄВРОПЕЙСЬКА ТЕОРІЯ І УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Сьогодні в нашому суспільстві важко представити більш обговорювану тему, ніж соціальна політика і необхідність її модернізації. Телебачення, радіо, ЗМІ приділяють велику увагу дискусіям по питаннях пенсійної реформи, охорона здоров'я, системи освіти тощо.

Це пояснюється тим, що в Конституції України наша держава проголошена «соціальною», політика якої направлена на створення умов гідного життя і вільного розвитку людини. Проте ні політики, ні громадські діячі, ні навіть учені не приділяють належної уваги розгляду суті та специфіки